

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ, ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ & ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΛ. ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ 3
Β. ΠΑΤΩΜΑ ΑΡ. ΔΩΜ. 19

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΚΩΣΤΗΣ Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α. - ΑΡΙΘ. 13 - ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 700
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1943

ΓΡΑΜΜΕΣ

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΗΤΗΣ

ΤΟΥ Κ. Κ. Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

Οι συζητήσεις που γίνονται γύρω απ' τα θέματα της κριτικής, φανερόν δίκως άλλο την ώριμότητα του προβλήματος και την ανάγκη της ευρύτερης, της συνεπέστερης και ριζικότερης αντιμετώπισης του. Αντιμετώπιση του από μία καθολικότερη άποψη, άποψη που βρίσκεται σε κάπως στενωπότερη συνάρτηση με την εποχή μας.

Τη ρευστότητα, το χάος, αυτή τη δραματικά και μεγαλόπρεπα διάπυρη ύλη των ανθρώπων παθών και της ανθρώπινης ψυχής θα τη διαδεχτούν οι πάγιες, οι καθαρές, οι άποκρυσταλλωμένες μορφές. Την άσθματική παρακολούθηση της ζωής θα την διαδεχτεί η αυτοκυριαρχημένη ένατένισή της. Η αγωνία της ψυχής και η σύγχυση του πνεύματος, αυτός ο φοβερός ορμαγδός των άλλωλοδιασταυρούμενων πόθων και αναζητήσεων θα αντικατασταθεί από μία καινούργια και άκραιότερη αποκατάσταση της πνευματικής συνείδησης. Και για όλα αυτά χρειάζεται μία συνεχής επαγρύπνηση, μία επίμονη έγρηγορη των πνευματικών ανθρώπων.

Ευόνητο πόσο λεπτή, αλλά και πόσο σημαντική είναι η άποψη της κριτικής. Ίσως σ' αυτήν ν' ανατεθεί το δυσκολότερο έργο. Ο κριτικός «κατ' έξοχον» θα πρέπει πριν απ' όλους να κατανοήσει το ρυθμό μιας γονιμότητας σε υποσχέσεις εποχής. Θα πρέπει ν' αντιληφθεί πως από μία επώδυνη φάση κατάκτησης θα μπούμε στην οριστικότερη, ίσως, περίοδο της ανασύνθεσης και της ολοκλήρωσης. Γι' αυτό θα πρέπει έντονότερα να υπογραμμίσουμε στη συνείδησή του τη θέση του άπεναντι στο πνευματικό έργο και στην εποχή του.

Και το ζήτημα είναι απλό: είναι ζήτημα αφετηρίας και κατεύθυνσης. Ο κριτικός πρέπει να ξεκινήσει απ' το έργο, μακριά απ' το δημιουργό του. Γιατί αυτό, φυσιολογικά θα λέγαμε, επιβάλλεται. Το πνευματικό έργο ανήκει στο δημιουργό του και είναι τμήμα του αναπόσπαστου, όσο κλωθογυρίζει στο μυαλό του. Απ' τη στιγμή που εκφράζεται, απ' τη στιγμή που αντικειμενοποιείται, απ' τη στιγμή που παραδίδεται στην κοινωνία, το έργο είναι αθύπαρκτο, αθύπδατο, αυτόνομο. Έχει δική του ζωή και δική του οντότητα. Ανήκει σ' όλους και σε κανέναν και λιγώτερο απ' όλους στο δημιουργό του. Μήπως δεν έχουμε παραδείγματα συγγραφέων που δεν είχαν συνείδηση του τί έκαναν; Γιατί απλούστατα στο έργο τους δε μιλάει μόνο η ψυχή τους, αλλά μία ομαδικότερη ψυχή και στο ποιητά τους δεν τραγουδάει μίαν ατομική φωνή, αλλά η φωνή μιας εποχής. Το έργο δεν είναι μονάχα αποκρυστάλλωση ενός (Συνέχεια στην 6η σελίδα)

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΟΝΙΜΟΣ ΣΕ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟΥ Κ. ROGER MILLIEX Γεν. Γραμματέα του Γαλλικού Ίνστιτούτου Αθηνών

Το άρθρο του καθηγητή κ. R. Milliex στάλθηκε για δημοσίευση στο περιοδικό «Cahier du Sud» της Μασσαλίας, στις 6 Αυγούστου, 1943. Με ιδιαίτερη χαρά το δημοσιεύουμε και μεις και ευχαριστούμε δημόσια τον κ. καθηγητή που «μ' όλη του την αγρυπνη προσοχή και το ενδιαφέρον του» παρακολουθεί την προσπάθεια των «Καλλιτεχνικών Νέων».

Επίσης στους άγνωστους και τους φίλους μας λογοτέχνες διαβιάζουμε την παράκληση του κ. Milliex το άρθρο του να θεωρηθεί σαν σύντομη ανασκόπηση της ελληνικής πνευματικής ζωής, προορισμένη για το γαλλικό κοινό, μ' όλες κατά συνέπεια τις αναπόφευκτες συντομογραφίες και παραλήψεις.

Όραμένο: φίλοι μου Μασσαλιώτες, που δώ και μερικώς μήνες ενδιαφέρθη καν τόσο για ετι, τους έγγραφα σχετικά με την Ελλάδα, δεν θα εκπλαγούν για τον τίτλο που δίνω σ' αυτή την έκθεση που άφορα την φιλολογική κίνηση στην Αθήνα κατά το 42-43, αν θυμηθούν όρισμένα καταπληκτικά δείγματα πνευματικής ζωτικότητας που παρουσιάζει ο Έλληνας, ακόμα και μέσ' στο σκοτάδι και την τρομακτική φρίκη που λαιστώναν τον πρώτο χειμώνα της πείνας. Μιά και η ασχολία για το καθημερινό φωνή (δεν υπερβάλλω σ' αυτή μου την έκφραση) δεν απορροφούσε πιά τόσο τον έδω κόσμο τον δεύτερο χειμώνα, οι υποσχέσεις που μας δόθηκαν κρατήθηκαν μ' έναν πλούτο και μία παραγωγικότητα που όλον αυτόν τον χρόνο άποσπασαν και άποσπασαν και τώρα τον θαυμασμό μας. Και μέσα σ' όλα αυτά μία πνοή αναστασης, μία πρωτότυπη πνοή αναγέννησης που δεν μπορεί παρά να γεμίζει εμπιστοσύνη κι' έλπιδα τις καρδιές εκείνων που κισθάνονται βαθειά φιλία γι' αυτήν την Χώρα. Άλλως μήπως πρό ήμερων, δεν μας έλεγε σχετικά ένας Έλληνας διακονούμενος του περιφημο ρητό «Τό πουλι την νύχτα μαθαίνει να πετά».

Γι' αυτήν την αιώνα χώρα του «Λόγου», η έντοπωση η πιό άμεση, αν ετι η πιό βαθειά, που αποκομίζει κανείς για την δράση είνε ετι αυτή αντιπροσωπεύεται απ' τα «πτερωτά λόγια...» εμψυχωμένα κι' αυτά από εμμετρη δίφα για συζήτηση. «Αν άποσπασούμε απ' την ιστορία της αρχαίας, βυζαντινής και σύγχρονης Ελλάδος τις ατέλειματες διδόνες, θα παραμυθωνάμε το πιό συνθημιμένο και άγαπητό πορτραίτο της. Η μάλιστα της διδόνιας — του «καυγά» — τη λέν εδω — εμφανίστηκε μια διυ φορές αυτόν το χρόνο για να τονώσει την εμψυχη ελληνοσύνη των πνευματικών και για να εμφανισίη η ανακαίνιση αξιολογία γενικά ζήτηματα. (έννοο φυσικά τις αξιολογίες συζητήσεις και ετι τους αναρβιμητους ατομικούς μικροδιαπληκτισμούς).

Τον Οκτώβρη με Νοέμβρη είχαμε τον καυγά Συμελιανού που δλόκληρο μήνα ιαπασχόλησε άποκλειστικά διάφορους λογοτέχνες και γύρω απ' το όποιο γράφτηκαν καιμια τριανταριά άρθρα, απαντήσεις πάνω σ' απαντήσεις και σχόλια πάνω σε σχόλια, σχετικά με το πρόβλημα που παρουσιάστηκε άπερικοπτα απ' άφορμή της δημοσίευσης της «Εισαγωγής» στη Λυρική ποίηση σ' ένα στίλ άρκετά συμπεπωκονημένο απ' τον μεγάλο ποιητή, το πρόβλημα της σαφήνειας και άσάφειας στη ποίηση. Σχετικά μ' αυτό το ζήτημα δημοσιεύτηκε μια κατάλλη-

λη μελέτη για τον Claudel, μετάφραση έξηνα διατυπωμένη, άνώνημη και χωρίς σχόλια απ' τον φίλο μας, τον ένθερμο Κλωντελίστα Τ. Παπατούνη που θά έπρεπε, φαίνεται, να θέση τέρμα σ' αυτό το τόσο έρεθιστικό ζήτημα. — ευκολος στόχος για την μετριοτήτα και την αντιποίηση — και για το όποιο από κειρό ο γέρο — Παλαμιάς είνε δόσει την συνετή και άθθεντική γνώμη του.

Ένας δεύτερος καυγάς, όχι τόσο φλογερός σαν τον πρώτο, μα που ξάναφε και πάλι: άρκετά — πάθη, μές παρουσίασε το πρόβλημα της κριτικής και των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στον κριτικό και τον δημιουργό, πρόβλημα κι' αυτό πολύ λεπτό σε μια χώρα όπου το κριτικό πνεύμα είνε ένα δώρο (πολλές φορές μία πληγή) εμψυτο και όπου οι άτομικές υπερευαισθησίες, παντού τόσο ζωηρές στους ανθρώπους των γραμμάτων, φαίνεται να είνε εδω εξαιρετικά προκλητικές.

Προτού καλά, καλά ξεθυμάνουν αυτοί οι πρώτοι καυγάδες επανέρχονται και παραμένει στην ήμερησία διάταξη το αιώνα γλωσσικό ζήτημα. Αυτή τη φορά όμως με μια συζήτηση πιό γόνιμη και πιό διδακτική απ' τις προηγούμενες. Δυο περιπτώσεις έβδαν πάλι φωτισμό στο μπαρούτι — μπαρούτι που δεν προκαλεί αλληλοεχθισίες σά στις μάρες του αιώνα (1), όπως μας θήμισε, τώρα λιγώ καιρό, ο Γ. Θεοδοιάς στην πραγματεία του για την Νεοελληνική Ψυχή, για που σάει ακόμα με άρκετή δύναμη και φασαρία. Πρώτα η «δίκη των τόνων» που την προκάλεσε η φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (ένα απ' τα τελευταία προήγρητα του άκλόνητου καθαρολογισμού, με την Διοίκηση και με όρισιμένη παράταξη του Τύπου) κατά του Ι. Κακριδή, ενός νέου καθηγητή της, με την κατηγορία ετι στη νέα έκδοση μιας έργασίας του χρησιμοποίησε ένα άπλοποιημένο σύστημα τονισμού που καθιστούσε μόνο έναν από τους τρεις καθιερωμένους τόνους της ελληνικής γραφής, τόνους που δεν προέρχονται άλλως τε από την αρχαιότητα. Έπειτα η πρώτη δημοσίευση της πρώτης επίσημης Σχολικής Γραμματικής της Δημοτικής Γλώσσας, δηλαδή της ζωτανής και γνήσιας γλώσσας που μιλάει ο λαός, της μόνης εθνικής γλώσσας. Η ταυτότητα αυτών των δύο γεγονότων προκάλεσε μια ζωηρή επίταση του συνόλου του γλωσσικού προβλήματος (γλώσσα, μορφολογία, ορθογραφία, τονισμός) που για πολύ καιρό (2) παράλυσε την πρόσδο του νεο-ελληνισμού και χάρις στο φως που έριξε γύρω της αυτή η άνασκήτηση, μπορούσαμε να διακρίνουμε από τώρα σ' αυτή την περίοδο την πλούσια σε δείγματα και υποσχέσεις, όπως σε κάθε μεταδαιτική περίοδο, την προσεχή και όριστική λύση.

Η δίκη Κακριδή — που την άνοιξη κατάληξε στο Συμβούλιο Επικρατείας — ενδιαφέρει καταπληκτικά από ιστορική άποψη, και ειδικά τον έξο αναγνώστη, γιατί μόνο σ' αυτόν άποκαλύπτεται η δαιτική αντίθεση των δύο κόσμων, που σ' αυτή την χώρα αλληλοφαρμάθησαν τόσα χρόνια, και μαζί τους και η ελληνική εμψυχη: Από τη μια μεριά ο κόσμος των καθαρευουσιάνων, που αντίπρο-

(Συνέχεια στην 6η σελίδα)

ΟΤΑΝ ΣΑΣ ΤΡΩΝΕ • • • ΤΗΝ ΩΡΑ ΣΑΣ

ΤΟΥ SAMUEL JOHNSON

Όταν ο Μ. Άλέξανδρος έπισκέφθηκε το Διογένη, τον έφερε μέσα στο πιθάρι του, τον ρώτησε, σύμφωνα με τους παλιούς τύπους της βασιλικής ευγένειας, τί είχε να του ζητήσει. — Τίποτ' άλλο, είνε κείνος, δεν έχω να σου ζητήσω, παρά να κάνεις λίγο στην άκρη απ' τον ήλιο μου, για να μη μου παίρνει, ετι δε μπορείς να μου δώσεις.

Αυτό ζήτησε ο Διογένης από το μεγαλύτερο μονάρχη της γής. Έκείνος που κάνει μεγάλο καλό, μπορεί να συχωρευθεί να κάνει κάποτε μια μικρή ζημία. Άλλά όταν οι ευκαιρίες να κάνει καλό άποκλείονται από την τύχη, θάπρεπε τουλάχιστο να προσέχει άγρυπνα να μην κάνει κακό.

Ξέρομε πολύ καλά, πως ο καιρός που μια φορά πέρασε δεν ξαναγυρίζει ποτέ και ετι η στιγμή που άδθηκε έχει χαθεί για πάντα. Γι' αυτό θάπρεπε ο καιρός, πάνω απ' όλα τ' άλλα είδη της ιδιοκτησίας, να είναι ελεύθερος από εισβολή και όμως δεν υπάρχει άνθρωπος που να μη διεκδικεί την έξουσία να τρώει αυτόν τον καιρό που είναι το δικαίωμα των άλλων.

Τούτος ο σφετερισμός είνε τόσο γενικός, ώστε ένα πολύ μικρό μέρος της χρονιάς ξοδεύεται, όπως το θέλουμε σπάνια ένα πράγμα γίνεται όταν το σκοπεύουμε, η άποκτιέται, όταν το επιθυμούμε. Τη ζωή συνεχώς τη λυμαίνονται εισβολείς: ένας κλέβει μια ώρα, κι' άλλος μια μέρα: ο ένας κρύβει τη ληστεία σπώνχοντάς μας σε δουλειά, κι' ο άλλος καλοπιάνοντάς μας με διασκέδαση: η ληλασία συνεχίζεται ανάμεσα σε χιλίες περιπέτειες ταρχής και ήρεμιας, ώσπου, αφού τα έχουμε όλα χαμένα, δε μπορούμε πιά τίποτ' άλλο να χάσουμε.

Η κατατριβή της ζωής των ανθρώπων πολύ συχνά έχει άποδοθεί στο Μεγάλο, που οι όπαδοί του χάνουν τον καιρό τους από χρόνο σε χρόνο με έλπίδες, και πεθαίνουν στο τέλος με αιτήματα στο χέρι. Αυτοί που κινούν το φθόνο εύκολα θα υποστούν τη μομφή. Δεν ξέρω αν πολιτικοί και πάτριους δε φορτώνονται περισσότερες μομφές απ' ετι αξίζουν, κι' αν ίσως δεν κατηγορούν μάλλον τον εαυτό τους, ετι άφθεθήκανε έρμαιο σε ανάξιας άπαιτήσεις και άδιάντροπη όκληρότητα.

Ένα πρόσωπο καταφάνερο σε μια ψηλή θέση, που αούξάνει τις πιθανότητες ετι μπορεί ν' αούξη τις θές ύποταχτικούς, μπορεί να θεωρηθεί σαν άπραχτικό θηρίο, που δικάια το φοβόμαστε, αλλά εύκολα μπορούμε να τ' άποφύγουμε. Η φωλιά του είνε άνωστή, κι' εκείνοι που δε θάβελαν να καταβροχτιστούν δεν είν' ανάγκη να την πλησιάσουν. Ο μεγάλος κίνδυνος για τη φθορά του χρόνου είνε από τις κάμπιες και τους σκώρους, που δεν αντιδρούμε σ' αυτούς, γιατί δεν τους φοβόμαστε, και που εξακολουθούν τη δουλειά τους με ζημιές που δεν τις προσέχουμε και σφετερισμούς που δεν τους βλέπουμε.

(Συνέχεια στη 2 σελίδα)

Από το έρχόμενο τεύχος αρχίζουμε μία σειρά συνεντεύξεων απ' τον συνεργάτη μας κ. Η λ ί α Ζ ώ γ α με τους κυριότερους εκπροσώπους των τέραστικών τεχνών.

Το Χρονογράφημα Μιας Νεοί και Παλινοί

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΑΣΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ: "ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΕΣ"

ΟΤΑΝ ΣΑΣ ΤΡΩΝΕ ΤΗΝ ΩΡΑ ΣΑΣ ΤΟΥ Κ. ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

Η σύλληψη στη φιλολογική παρά... και ξέρουμε πόσο εύκολα σκαρώνονται οι τέτοιες παραινέσεις...

—Και τώρα, τι σκέπτεσαι, δοῦλε; Μεσα στα μάτια σου δὲν ξεχωρίζω τὴν ἀθρία τῆς ἡμετέρας σκέψης...

Τὴν γενιά τοῦ 1930 ἔρχεται νὰ τὴν ἀναθεώσει καί, κατὰ κάποιο τρόπο, νὰ τὴν συμπληρώσει, μὲ καινούργια, δέκα χρόνια, πάννου-κάτου, νεότερη...

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ Κ. ΑΣΤΕΡΗ ΚΟΒΒΑΤΖΗ

ΘΑΝΟΥ ΒΙΛΙΕΡΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΛΗΘΙΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η ανάγκη για την ανύψωση και την καθοδήγηση του θεάτρου προς τον πραγματικό του προορισμό, τη λύτρωση δηλαδή του θεατή...

Η ανάγκη για την ανύψωση και την καθοδήγηση του θεάτρου προς τον πραγματικό του προορισμό, τη λύτρωση δηλαδή του θεατή...

Βέβαια και πριν από το νατουραλισμό υπήρχε η τάση να πλησιάζει το θεατρικό έργο την καθημερινότητα...

ΚΡΙΤΩΝΑ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ ΝΕΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΗΤΗΣ

(Συνέχεια από την 1η σελίδα)

βιώματος, αλλά είναι π ρ α ξ η, εμ-πρακτική έκφραση μιας έποχής, συ-σώρευση πείρας και συγκέντρωση έκπευματοποιημένων ιδιαιτέρων δυνα-τοτήτων. που προβάλλονται στο μέλλον. Αυτή λοιπόν την πράξη πρέπει ο κριτικός να εκτιμήσει κι' απ' αυτήν να ξεκινήσει. Ο δημι-ουργός μένει, κανένας δεν τον άρ-νεύεται, δέ μπορεί όμως ποτέ να έ-ναι σημείο άφετηρίας. Κάτι τέτοιο θα ήταν επικίνδυνο και σφαλερό.

Και όμως αυτό δεν κατορθώθηκε όριστικά να ξεπεραστεί απ' την κριτική μας, παρ' όλες τις ευόω-νες ενδείξεις. Τις περισσότερες φο-ρές δημιουργείται η έντύπωση πως πού πολύ ενδιαφέρει το πρόσωπο και καμιά φορά για χάρη του προ-σώπου αλλάζονται η κρίση και η κριτική γίνεται υποχρεωτικό χρο-νογράφημα. Ποιητές της προτιμη-σής μας γίνονται το κέντρο των ά-ξιολογικών μας αποφάσεων και πνευματικοί μας προϊστάμενοι το πρότυπο των κριτικών μας διαβαθ-μύσεων. Άκόμα και το Jus talionis, λειτουργεί και αυτό με τη σειρά του. Εύτυχως πού υπάρχουν οι άν-τικειμενικοί κριτικοί μας, μειοψη-φία αληθινή τώρα, αλλά ικανοί να έπικρατίσουν όριστικά.

Ο κριτικός πρέπει να κατανοήσει το πνεύμα του καιρού του. Δεν έ-ναι μονάχα ο γραμματόλογος πού με σχολαστικήν έμβριθεία θα μάς πεί σ'ε ποιά είδος του λόγου ανή-κει το κρινόμενο έργο, αυτό είναι άναγκαίο, αλλά έπιμένοντας μονά-χα σ' αυτό άπονεκρώνει το έργο και τού άφαιρεί κάθε ζωτική έκμά-δα. Ο κριτικός πρέπει κάτω από τη λέια και σπινθηροβόλα έπιφά-νεια ν' ανακαλύψει τόν πρωταρχικό και φλογερό πυρήνα της ζωής. Ο κριτικός δεν είναι φυσιοδιδής ταξι-νομητής άμυχαν όντων, αλλά στορ-κικός συμπαραστάτης μιας πνευμα-τικής εφηβείας που ανάμεσα από ένα άναρτισμένο παρόν οδεύει για πού αβύσσους και πού άνοιχτούς όρι-ζόντες. Ο κριτικός δεν είναι κρι-τής, δεν προορίζεται για τόν έπιανο και τή στήλιτωση, ο κριτικός είναι

K. A. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Του κ. ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ

"Έπειτα από τη δημοσίευση του υπό Διευθυντή Κολών Τεχνών, συστα-θέντος νομοσχεδίου, επερί αναδιοργανώ-σεως της Α.Σ.Κ.Τ.» με τού όποιο έκτος (πό άόσθα λαμβάνεται μέριμνα και για τή άόσθα ίδιος τακτικής έδρας «άγιογρα-φίας» εν τή Άνωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και με την πρόθεση να κάνουμε ε-ξύτερα γνώστη τη σημασία της έμπνε-υσμένης αυτής πρωτοβουλίας τού σημει-ώλου διευθυντού κ. Τόμπρου, δημοσιεύουμε μερικά χαρακτηριστικά άποσπάσματα έ-ως ενδιαφέροντος ύπομνήματος επί του θέματος αυτού, τού συνεργάτου μας κ. Στρατή Δούκα, που είχεν υποβάλει από τόν Αύγουστο του 1938 ές την τότε Γε-νική Διεύθυνση Γραμμάτων και Τεχνών τού ύπουργείου Παιδείας/συνδουλεύσας το με την κάτωθι χαρακτηριστική έπιστολή. 15 Αύγουστου 1938. Θεσ/νίκη.

Φίλε Κύριε, Κατά την ολιγόληξη όμιλία μας, θα έμβυθεθε έσως, ότι εισηγήσαμε ες 'Υ-μας τα της λαχικής διδασκαλίας, σ'ας άνε-φερα έν παρόδη και διά τή ζητήμα της ανάγκης συστάσεως μιας έδρας άγιογρα-φίας εν τή Α.Σ.Κ.Τ.— Ούτε και σήμερα πρόκειται να εξαντλήσω τού ζήτημα τούτο διά τού παρόντος μου, και όσον γνωρί-ω καλά ότι εδρίσκειται όρια ύπομνη-ματική επί τού έν λόγω θέματος έρώσας τις χείρας τού ζωγράφου κ. Π. όστις έ-πιώνως επί έτη έπέδειξε την ίδρυσή της και ο όποιος καλούμενος πιστεύω ότι δεν κά είχε αντίρρηση να την θέσει ες τήν διάθεσιν σας. "Επιτρέψατέ μου λοιπόν μό-νο μέ όλγια να έπιστήσω την προσοχή σας επί της πολλαπλής σημασίας τού σπου-δαιοτάτου τούτου ζητήματος, τούσιν από τής εξυμνηθείσας των καλλιτεχνών-ών και της θρησκείας της μεγάλης μάχης τού Έλληνικού λαού.

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΟΝΙΜΟΣ

(Συνέχεια από την 1η σελίδα)

σωπαθούν την άμετάπειστη παράταξη, συν-τηρητική και παρηγορητική των περασμέ-νων και μιας γλώσσας όθιθεν «άγλης» με πού στη 'πραγματικότητα, είνε έντε-λής νεκρή, χωρίς έπικοινωνία με τόν πα-ρόν και με τ'ς λαβές ζωντανές πραγμά-τικότητας, με μια λέξη ο κόσμος των 'μακρηνών» τού έλληγισμού, είνε ή έκφραση τού Παλαιού, κι' από τήν έλ-λη ή κόσμος έκείνων πού δεν ήθωπεσε πιά να όνομάζοιτο «θημιονιστής» γιατί δεν άντιπροσώπωνεν πιά μια γλωσσο-λογική μερίδα, πού στην άρχή μειοψη-φούσε και πού σιγά—σιγά δυνάμωσε, άλλ' άναμφέβολα την άμετρη πεισιθυ-σία της ζωντανής και νέας Έλλάδας, τούς έλλειπτούς της, πού έβέθουν κα-θερά και τόν λαό, για τόν όποιο αυτόι οι έκλεκτοι μιλούσιν και γράφουσιν (3) τήν γλώσσα τήν άροσική, τήν άπολαυσ-τική πού άναβλάσκει σάν πού νερό στη πύχη του, και τού όποιο λαού νοιώθουν τις άνάγκες και συμμερίζονται κα άνερα.

Προσέχοντας τήν άποκαρδιωτική έκ-φραστική και πνευματική φτώχεια, πού κατά τήν διάρκεια αυτής της όδικης, οι 'τελευταίοι καθυστερημένοι έκπρόσωποι: π ού άρροισιανούς στις παραδόσεις κα-θαρευσιανισμούς αντίεταξαν στην γαρή-δυνην, εθνονευρία και πίστη των όπα-δών τού σημειωμένου και άριανού κόσμου, πού έκφράζονται με τ'ς λόγια: «άντ' ό-ντως, πού ό όποιο λαός νοιώθουν τις άνάγκες και συμμερίζονται κα άνερα.

Προσέχοντας τήν άποκαρδιωτική έκ-φραστική και πνευματική φτώχεια, πού κατά τήν διάρκεια αυτής της όδικης, οι 'τελευταίοι καθυστερημένοι έκπρόσωποι: π ού άρροισιανούς στις παραδόσεις κα-θαρευσιανισμούς αντίεταξαν στην γαρή-δυνην, εθνονευρία και πίστη των όπα-δών τού σημειωμένου και άριανού κόσμου, πού έκφράζονται με τ'ς λόγια: «άντ' ό-ντως, πού ό όποιο λαός νοιώθουν τις άνάγκες και συμμερίζονται κα άνερα.

Ο κριτικός και τού έργου άνήκουχο στην κοινωνία και πού πέρα άκόμα στην άνθρώπιότητα. Ο κριτικός είναι ο πού ίδιότυπος πνευματικός εργά-της, γιατί σ' αυτόν έμπιστεύεται κι' απ' τού δημιουργού κι' απ' τήν κοινο-νία μια ζωντανή οδία. Τά χέρια του πρέπει νάχουν τή θερμή στορ-γή της ζωής, αλλά τά μάτια και τού μυαλού του τήν άδύλωση και καθα-ρία άπόσφαίρα τού λυτρωμένου απ' τή «άνθρωπινα» όντος, τού φω-τεινού όδηγητή, πού ύπακούει σ' έ-ναν μοναδικό και ιερό νόμο πνεύ-ματος και ζωής.

Αυτή ή μακροχρόνια παρεξήτηση θα μπορούσε νάχη και τήν άσπεια της πλει-ρά, για όποιον την άντιλαμβάνονται από μακριά, αλλά για τούς ύπομνητικούς ά-ποτελοτές μια ένόχληση, με τήν πραγμα-τική σημασία αυτής της λέξης και κα-τόι του κατέληξαν — είνε γεγονός — ό-θνην τραγ. καθήλωνάφτες, καλόγηροι, μικροαυλίστες και κάποτε κάποιος απ' αύ-τούς — ο έντύχως άπονομοσχεδίου — Τί περισσότερο απ' όσους έπέμειναν δε νί-κησαν κι' οι πόλλοι ναύαγισαν. Γιατί λη-σηθήθηκε πού για ένα κράτος άρτίστ-στατο και ολιγαρχικό μόνος τριών και τελευταία 7-8 έκτομυριών, ή τέχνη—πνευματική πολυτέλεια — δεν μπορεί να στήθι, άδούρητη και άκατοχούρη. Οι πρώτοι ίδρυται της Σχολής, πού προση-γορούσαν και πρακτικότερον από τήν ίδρυσή της είχον σπιμπελάει και έδρα άγιο-γραφίας και μια άλλη χαρακτηριστική νάναστασική όντα σε πραγματικές και φη-σάστανές τού άνάγκες. (Έκκλησία—Τύ-πος). Οι διάδοχοι τούσ άροστικότεροι της κατόχησαν και τις δυό, προφανώς για να ενίσχυσον μ' αυτό τήν ελεύθερη δημιουργία. Ο περιορισμός όμως τών έργων και τού άποκλεισμός τών καλλιτεχνών και από τις λίγες αυτές ε-κείνες εργασίας πού ποτέ άπέμειναν ή έντελής σφαιρική άποκλειστική στήλη, ή κάποτε, κάποτε κι' αύτούς και τις έλευ-θερες δημιουργίες τους. Φωτογραφικές μεγεθυμένες, κακού γνώστου στέμψες, ρωσικές άγιογραφίες, ξεσηθισαν από παντού, για να καταλάβουν τή θέση τού ζήτητου έλληνικού ζωγραφικού πίνακα, πού ή ποιότητα τού έτσι κατέπεσε άκόμη χαμηλότερα. Άγνοήθηκε πως ή Τέχνη δεν ύπάρχει παρά μονάχα για να εξυμ-νηρεί τή ζωή, πού δεν πληροί τούς σκο-πούς της, όστε διαλεγεί τού καλύτερο έσο-φισμο για τήν άνάπτυξη της, άν δεν κοιτά-ει να ρίξει, πρώρα έθεσικά τις ρίζες της μέσα σ' αυτή, άν δεν παύσει να έρι-σκαται σε αδιάκομο άγώνια ν' άρμόνισ-τις άνάγκες της με τήν έμφυτή οίσθηση στον άνθρωπο, τού καλού.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ Μία από τις βασικότερες και λαϊκότε-ρες πνευματικές άνάγκες της Έλληνικής κοινωνίας σ'αθήκε σε κάθε ιστορική της περίοδο ο ναός. Ναοί και τάφοι είνε ό-ποτε μάλιστα, για τις πού άπαιτητικές έλληγικές συνειδήσεις, καταντόσε τρα-γική. Σκάρτομα έκείνην τήν άπογοητε-μένη σκέψη τού Παλαιού, άν έθελπε δ-λόκληρη την Εδύραση 'ιουμηνία με πλά-σιον στον πόλεμο τών 'Ιεσολών και τού σύγχρονου αΐτημα καινούργιων πνευματι-κών αξιών και σά τή συνέκρινε με τήν πνευματική κατάσταση της δικής της πατρίδας: «Και μεις έδω, ραγιάδες πού έβουρω και ποιός ιστορικός, άκόμη πο-λεμάμε για ν' άποχτηρούμε τήν έννοια τούτον έλιον, τόν άλόγο.»

Νά γιατί μέσ' σ' αυτή τήν ζωντή προσπάθεια πού κάνουν οι σημερινοί Έλληνες για ν' απαλλαγούν με γρή- πάντα απ' τήν πολυούθητη αυτή κατω-τερότητα, άντιλαμβάνεται κανείς μια νωπόνην έία να παρημερύνουν κάθε έμ-πόδιο και να φθάσουν στο τέμμα.

(Μεταφρ. Κ. Γ. ΜΗΛ.) Μηλάρωση (Συνέχεια από έρχόμενο)

(1) Τόν Νοέμβριο τού 1901 ή μετά-φραση στή όθμητική της «Καινή Διάθη-κίς) προκάλυψε φοιτητικές διαδηλώσεις πού ήρθαν σ' σύγκρουση με τόν στρα-τό. "Επειτα απ' αυτά τά άήματα γα-ρόντα ή Κυβέρνηση άναγκάστηκε να παρατήρη. Τό 1903 άνάλογες παραχές συνέβαλαν τήν παράσταση τού 'Ορθού τού Αιγυπτίου.

(2) Γιατί τού 1888 δημοσιεύτηκε τού Βιβλίο — μανφέστο τού Γιάννη Ψυχάρη, πού ήσπείρει: «ό δάκαλλος»: «Τό ταξί-δι μου πάντα έβουρω και πού σιγά—σιγά έφαρμόζεται σάν κατ'οικονομική χάρ-της τού θμιοτισμού.»

(3) Θα θέλαμε πάντα να τόν άκόσμη-θάρισμα τούσ χρόνων γλωσσολογικής σήν-χισης δεν είνε πιά παρά ζήτημα χρόνου. "Όσον άπορά τά μέσα, θα μπορούσαν πο-λύ όντως, άν όχι, να καθορισθούν, γιατί ή γλώσσα άκόμη έβελούσεται, τούλά-ιστον να διευκρινισθούν τούσ, ώστε να πα-ραδοθούν στή νέα γενιά πού θα τ' έφαρ-μόσει.

Αυτή ή μακροχρόνια παρεξήτηση θα μπορούσε νάχη και τήν άσπεια της πλει-ρά, για όποιον την άντιλαμβάνονται από μακριά, αλλά για τούς ύπομνητικούς ά-ποτελοτές μια ένόχληση, με τήν πραγμα-τική σημασία αυτής της λέξης και κα-τόι του κατέληξαν — είνε γεγονός — ό-θνην τραγ. καθήλωνάφτες, καλόγηροι, μικροαυλίστες και κάποτε κάποιος απ' αύ-τούς — ο έντύχως άπονομοσχεδίου — Τί περισσότερο απ' όσους έπέμειναν δε νί-κησαν κι' οι πόλλοι ναύαγισαν. Γιατί λη-σηθήθηκε πού για ένα κράτος άρτίστ-στατο και ολιγαρχικό μόνος τριών και τελευταία 7-8 έκτομυριών, ή τέχνη—πνευματική πολυτέλεια — δεν μπορεί να στήθι, άδούρητη και άκατοχούρη. Οι πρώτοι ίδρυται της Σχολής, πού προση-γορούσαν και πρακτικότερον από τήν ίδρυσή της είχον σπιμπελάει και έδρα άγιο-γραφίας και μια άλλη χαρακτηριστική νάναστασική όντα σε πραγματικές και φη-σάστανές τού άνάγκες. (Έκκλησία—Τύ-πος). Οι διάδοχοι τούσ άροστικότεροι της κατόχησαν και τις δυό, προφανώς για να ενίσχυσον μ' αυτό τήν ελεύθερη δημιουργία. Ο περιορισμός όμως τών έργων και τού άποκλεισμός τών καλλιτεχνών και από τις λίγες αυτές ε-κείνες εργασίας πού ποτέ άπέμειναν ή έντελής σφαιρική άποκλειστική στήλη, ή κάποτε, κάποτε κι' αύτούς και τις έλευ-θερες δημιουργίες τους. Φωτογραφικές μεγεθυμένες, κακού γνώστου στέμψες, ρωσικές άγιογραφίες, ξεσηθισαν από παντού, για να καταλάβουν τή θέση τού ζήτητου έλληνικού ζωγραφικού πίνακα, πού ή ποιότητα τού έτσι κατέπεσε άκόμη χαμηλότερα. Άγνοήθηκε πως ή Τέχνη δεν ύπάρχει παρά μονάχα για να εξυμ-νηρεί τή ζωή, πού δεν πληροί τούς σκο-πούς της, όστε διαλεγεί τού καλύτερο έσο-φισμο για τήν άνάπτυξη της, άν δεν κοιτά-ει να ρίξει, πρώρα έθεσικά τις ρίζες της μέσα σ' αυτή, άν δεν παύσει να έρι-σκαται σε αδιάκομο άγώνια ν' άρμόνισ-τις άνάγκες της με τήν έμφυτή οίσθηση στον άνθρωπο, τού καλού.

Μία από τις βασικότερες και λαϊκότε-ρες πνευματικές άνάγκες της Έλληνικής κοινωνίας σ'αθήκε σε κάθε ιστορική της περίοδο ο ναός. Ναοί και τάφοι είνε ό-

ένδιαφέρονται για ό-τι, όχι μόνο από ιστο-ρική έπιταγή, από παράδοση, αλλά και από όγιές ένστικτο ένδιαφέρονται τόσο ζωηρά ή λαρκές μας μάξες. Άντι να έ-ξωλώσουμε και να καλλεργήσουμε τα κα-λοσηθικά στοιχεία τού ναού, άρκαούμε-στε στην έκόμη ύποκατάσταση της άπό-κτισ, αυτής της θρησκείας με τις έ-ιδείες λέξεις «θρησκεία—Πατρις», πού τις άκούει να κούδινούν μέσα στις πλα-τείες από τού στήμα των ύπαθίρων ρητο-ρών με μέ έθετα λόγια και άφηρημέ-νους εξορκισμούς οι πολιτικοί δεν θεμε-λιώνονται.

ΠΡΑΓΜΑΤΩΣΗ

Νομίζουμε πως έκθέσαμε άρκετά πει-στικά τούς λόγους, τούς έπιτακτικούς, τή ανάγκη να συσταθό τού συντομότερου τακτικού έδρα άγιογραφίας μέσα ες τήν Άνωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, τόσο για τήν κατοχύρωση τού κύκλου των καλλι-τεχνικών έργων, — για όλική και ή-θική εξόμωση των καλλιτεχνών με τήν άνάθεση σ' αυτούς όσ μόνους άρμόδιους της εύρύτερης αυτής περιοχής καλλιτε-χνικής άρρέσεως πού από τήν ίδια της τή φύση στέκει άκόρος πνευματική, — ό-σο και για τή εξυμνηστική μας από τις θεο-ποιήσεις και πνευματικότητες άνάγ-κας τού Έλληνικού λαού. Ο πρώτος βιος της συστάσεως μιας έδρας πού άπειται τόσο πνευματικά πρόσωπα και και τούσ τεχνική έμπειρία (διδασκαλία, εικονογρά-φηση, τοιχογραφία, ψηφιδωγραφία κλ.) καθώς και τού προσωπικό πού θα κλήθη να διδάξεί απ' αυτή είνε κείνα πού θα κρίνουν κυρίως τήν έπιτυχία της, δεν άρ-κούν μονάχα ή εύτυχές έμπνεύσεις, χρε-ιάζονται κυρίως τά πρόσωπα τά ικανά να τις πραγματοποιήσουν. "Όταν λέμε έδρα ά-γιογραφίας, δεν έννοούμε κάτι τού παρα-πλαστικού και ξένο ες στήμα της σχολής, κάτι τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαντισμού της άροστηρίας «εστέρσης» ή «τρίτης ζωγραφικής ποιότητας». Η κατάληψη μιας έδρας τέτοιας σημασίας όπως τήν ε-ξέθεσάμε θα έπρεπε να γίνη με κάθε ά-πειτούμενη προσοχή, κατόπιν διαγωνι-σμού και βάσει της ως τά τώρα έκτελε-σμένης εργασίας από τούς ύποψηφίους, ά-πάνω σ' αυτό τού θέμα της έκκλησιαστι-κής ζωγραφικής, λαμβανομένου συγγρ-κούς τού έλληνοβυζαντινού «υποχρονισμέ-νους έννοους τήν προσκόληση σ' αυτή τού άγοιρτικού καλλιού άπομονωμένου, ένός άόλογο καθυστερημένου φαν

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΜΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Φίλε κ. Μερνανίε,
 Διάβασα την επιστολή του κ. Βαλέτα, όμολογώ όμως, πως βρίσκουμε σε πραγματικά δύσκολη θέση προκειμένου να απαντήσω. Και τούτο γιατί ο κ. Β. φαίνεται πως βρίσκονταν σε μεγάλο ένθερμο, όταν διάβαζε το άρθρο μου σε τρόπο, που όχι πια το άρθρο, μα ούτε καν το ξέρο γράμμα μπόρεσε να αντίληφθει. Και δίνω αυτή την εξήγηση γιατί διαφορετικά θα ήμουν υποχρεωμένος να άρνηθαι στον κ. Β. κι' αυτήν ακόμη την ικανότητα της άπλης ανάγνωσης και γραφής, πράγμα, που όπωδήποτε δεν μπορεί να συμβαίνει. Και τούτο γιατί πως άλλως θα μπορούσα να εξηγήσω το γεγονός ότι ο κ. Β. μου αποδίδει τα αντίθετα ακριβώς, πρόκειται περί κυριολεξίας, εκείνων που υπεστήριξε για να έχει κατόπιν την ικανοποίηση της άνασκουχίας, λημονώντας σύγχρονα πως έτσι δεν άνασκειάζει τα γραφόμενά μου μα απλώς το υίτερ εγο του.

Και συγκεκριμένα. Ποτέ δε δεν έγραφα, ούτε ήταν δυνατόν, ότι το «έναν είδος» αποτελεί «καθαρά δημιουργία» (προς Θεού! ξέρω θέβαια πως οι λέξεις χόσανε τελευταία τη σημασία τους όχι όμως και μέχρις αυτού του σημείου) αφού την παρουσία του θλέπω, καλά ή κακά αδιάφορο, την αντίπερικότερη εκδήλωση της εποχής. Χρησιμοποιώντας συμβατικά την καθιερωμένη όρολογία (που θεωρώ άλλωστε σφαλερή) αντιπαρέθεσα τον κριτικό στον καθαρά δημιουργό δηλαδή, μισοτοιογράφο κλπ. Και αν ο κ. Β. δεν βρίσκονταν στην ψυχολογική κατάσταση που ανέφερα, θα έβλεπε πως ούτε τους επιφυλλιογράφους των διθυραμικών άρθρων, τους όποιους ο κ. Β. αναλαμβάνει μαδικά υπό την προστασία του διεκδικώντας μάλιστα την πατρότητα (στο τελευταίο αυτό προσωπικά θα είχα άτίμηση αφού άλλους είχα υπ' όψει μου όταν έγραφα το άρθρο, δεν έπικνεύω όμως μετά τη ρητή διαβεβαίωση του κ. Β.) αξίωσα με τον τίτλο του κριτικού ούτε πολύ περισσότερο άρνήθηκα στον κριτικό το δικαίωμα να άποσπάζεται με το έργο λουναδελφών του. "Η άναφορά μου σ' αυτό πήγαζε από έντελώς διαφορετικό πνεύμα και το γράμμα ήταν αρκετά καθαρό: «Ακόμη ως τα χτες συζητούσαμε στα σοβάρια... αν έπικνεύεται και μ' η π.ω... δ ε ν θ α π ρ ε π ε να άποκλείσων μια τέτοια περίπτωση». Δεν μπορούσε να ήταν διαφορετικά αφού ποτέ δεν έπαφα να πιστεύω πως η κριτική δεν έξαντλείται στην άπλη θέση ή άρνηση άπέναντι του κρινόμενου έργου. Στο έργο του κριτικού θλέπω πριν άπ' όλα την έκφραση του ψυχικού και ιδεολογικού κόσμου μιας προσωπικότητας ώστε το όποιοδήποτε ναί ή όχι να μη μπορεί να έπικνεύεται έξαιρητικά την αξία της εργασίας του. Που πηγαίνουν τώρα ύστερα άπ' αυτά «οι θλιβερές αντίφάσεις» του άρθρου μου και τα άλλα «χρηρά παρόμοια», που μου προσάπτει ο κ. Β. άφινω τον άναγνώστη να το κρίνει.

Τα πράγματα όμως πέρνων καθαρά πιά κωμικό χαρακτήρα όταν ο κ. Β. άρχίζει να μάς κάνει μάθημα σχετικά με την αξία των παλιών, από το πότε άρχίζει η ιστορία της νεοελληνικής κριτικής και να μάς κατηγορεί ότι είμαστε νέοι, πράγμα για το όποιο, εδω που τα λέμε, δεν το θεωρώ δά και μειονέκτημα. "Αν ο κ. Β. ήξερε να διαβάσει, θα έβλεπε πως οι νουθεσίες του, μάλλον τον ίδιο τον κ. Β. άφορουν αφού έμφανίζεται αυτόκλητα άρχηγός των νέων ήθων, και αν είχε κάποιος το δικαίωμα να προσθή σ' αυτό αυτός θα είμουν εγώ, αφού, καθώς η κακώς ήθερα θέση ένάντια στο «ένο ρεύμα» και τούς εκπρόσωπους του. "Όταν έλεγα ότι οι νέες καταστάσεις ζητάνε νέους άνδρας με έμφανές εφρωνικό πνεύμα, όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει ο άναγνώστης, πέρνοντας αυτόματα τη θέση των «παλιών» και της παράδοσης, που ο κ. Β. άνέλθεσε την ύπεράσπιση, δεν ξέρω έναντιού τίνος. Δηλαδή πάρτονα στο γάμο σου να σου πη και τού χρόνου.

"Ετσι φτάνουμε στα έπιθετα, που καθώς φαίνεται σάθηκαν ή άφορητή του έννευρισμού του κ. Β. "Αντιγράφω μερικά από το άρθρο του, άκούρατος, αύθόρητος, δημιουργικός, όπλισμένος με άρχαιομάθεια, άπέραντος, τροπικός, άνηρός, πολυδαίδαλος, πηγαίος, ασσοαρετικός κλπ. κλπ. και παρακαλώ τον κ. Β. άφαιρόντας τα από τον κ. Παγγαιωτόπουλο, να τα προσφέρει σε όποιοδήποτε άλλο πνευματικό μας, άνθρωπο π. χ. Παλαμά, Σικελιανό, Βάρναλη κλπ. και να μου πει αν ύπόκειται εστω κι' ένα, που να μην του ταιριάζει. Τότε θα αντίληφθαι και το πνεύμα της δικής μου παρατήρησης και στην άναφορά μου στον Ούλμαν, τον όποιον αν παρεξηγεί κάποιος αυτός

Στο πρώτο μας άρθρο έκθέσαμε τη γνώμη μας, σχετικά με το ζήτημα: γιατί μέχρι σήμερα δεν μπόρεσαμε να δούμε, εστω και κακογυρισμένη, μια Έλληνική ταινία που να έχει μια ύποθεση της προκοπής με νόημα και περιεχόμενο άληθινό, με χαρακτηριστές ζωτανούς κι' άδρους. Στο σημερινό μας άρθρο, θα προπαθήσουμε να δείξουμε γιατί μέχρι σήμερα δεν μπόρεσαμε, άσχετα άπ' το περιεχόμενο του έργου, να δούμε τούλάχιστο μια καλογυρισμένη Έλληνική ταινία. Τις αιτίες μπορούμε να τις χωρίσουμε σε δυο κατηγορίες: σε άντικειμενικές αιτίες και σε ύποκειμενικές.

α) Άντικειμενικές αιτίες, εινε αυτές που βρίσκονται έξω από μας π.χ. η έλλειψη τεχνικών μέσων, έργαστηρίων, μηχανημάτων καλών, κλπ. που κάνουν το φωτισμό της εικόνας έλλαττωματικό, τη φωνή βραχνή, το συγχρονισμό εικόνας κι' ήμισια κακό κλπ. κλπ.

β) Οι ύποκειμενικές αιτίες, βρίσκονται σε μας. Εινε οι έλλείψεις που έχουμε εμείς οι ίδιοι. Κι' όταν οι έλλείψεις αυτές δεν εινε ή μορφοβλοδοξία του όρωπού, που θέλει σώνει και καλά να γυρίσει μια ταινία χωρίς νόημα ή τα πύθ βασικά και στοιχειώδηκά έφοδια για την πολύπλοκη αυτή δουλειά, τότε θάναι, στην καλλίτερη περίπτωση, ή έλλειψη πείρας κινηματογραφικής. Για να καταλάβουμε καλά το τελευταίο αυτό, θα πάρουμε ένα παράδειγμα. Και σαν τέτοιο, προτιμάμε την τελευταία έλληνική ταινία που είδα με πριν λίγο καιρό, «Την φωνή της καρδιάς» πουναι, στο σύνολό της θέβαια, ή πιο καλή, ή πιο εύσηνισμένη έλληνική ταινία και γι' αυτό ή πιο αντιπροσωπευτική της νεαρής έλληνικής κινηματογραφικής μας παραγωγής ως σήμερα.

Στην ταινία αυτήν, άνεμεσα σ' άλλα είδαμε και την παρακάτω σκηνή: "Η μητέρα βρίσκονταν σε λογομαχία με την κόρη της για το ζήτημα της παντρειάς της δεύτερης. "Ηθελε να δώσει στην κόρη της έναν άντρα που ή κόρη δεν τον ήθελε με κανένα τρόπο γιατί ήθελε να άκούσθης τη φωνή της καρδιάς της.

Τη σκηνή αυτή τη θλέπουμε σε διάφορες ένναλλάσσόμενες, με γρήγορο ρυθμό, εικόνας άπό κοντά, άπό λίγο μακριά, σε χωριστές, σε μεγάλα πλάνα κλπ.

"Η μητέρα έπιμένει στην άποψη της, το ίδιο κι' ή κόρη, όσωπη ή πρώτη παραξενεμένη για την άνεπάρτητα έπιμονή της μικρής τη ρωτά: «Και ποιος θά μ' έμπεδίση?»

"Ο θεατής της κινηματογραφικής αίθουσας περμιένει στην άλλη εικόνα να δη ή ν' άκούση την κόρη ν' άπαντά μ' αντί γι' αυτό, άπ' τ' άριστερά της εικόνας άκούμε μια άντρική φωνή «έγώ» κι' ο φακός, που αντιπροσωπεύει το μάτι του θεατή, πιάνει και μάς δείχνει αυτόν που ελπε το «έγώ». Κι' έτσι στην εικόνα δεν φαίνεται ή μικρή, μα ο γέρος, ο πρώτος άντρας της κυρίας, να γράνει άπ' τη κρυψώνα του, να προχωρή προς τη πρώην γυναίκα του κλπ. "Η πρόθεση του σεναριογράφου (με την έννοια του συγγραφέα της κινηματογραφικής διασκευής του έργου) εινε ολόφανερη: Θέλει να πετύχ η ένα καλλιτεχνικό σκοπό, να δημιουργήσει στους θεατές έκπληξη. Και το πετυχαίνει. Μα όταν ρωτήσουμε: με ποιά μέσα; τότε μπορούμε ν' άπαντήσουμε. Με μέσα που κάθε άλλο εινε παρά κινηματογραφικά. "Η έκπληξη που ήθελε ο σκηνοθέτης και σεναριογράφος να δημιουργήσει στους θεατές έγινε με μέσα

πάντως δεν είμαι εγώ.

Τέλος ο κ. Β. μου ύπόσχεται κάποτε να γράφει το πορτραίτο μου, του όποιου μάλιστα προαναγγέλλει με άφορουν. "Αν πια πληροφωτό τον κ. Β. ότι την εργασία του κ. Π. την οέδουμαι και την έκτιμώ, άνεξάρτητα των όποιοδήποτε έπιφυλάξεών μου, όπως για να άποφύγω κάθε παρεξήγηση ύπεδήλωσα στο άρθρο μου. Φυσικά την άγάπη και την κατανόηση της ένταλματέβου και την έκφράζω κατά διαφορετικό άπό τον κ. Β. τρόπο. Εινε κι' αυτό ένα από τα σημεία που μάς χωρίζουν. Γι' αυτό ακριβώς κι' αν άκόμη το ήθελα, όμολογώ πως δεν θα μπορούσα να γράψω στο είδος του όποιου την πατρότητα διεκδικεί ο κ. Β.

Φιλικά

ΒΑΣΙΛΟΣ ΒΑΡΙΚΑΣ

Υ. Γ. Δεν ξέρω αν τα σχετικά με τον κ. Παγγαιωτόπουλο με άφορουν. "Αν πια πληροφωτό τον κ. Β. ότι την εργασία του κ. Π. την οέδουμαι και την έκτιμώ, άνεξάρτητα των όποιοδήποτε έπιφυλάξεών μου, όπως για να άποφύγω κάθε παρεξήγηση ύπεδήλωσα στο άρθρο μου. Φυσικά την άγάπη και την κατανόηση της ένταλματέβου και την έκφράζω κατά διαφορετικό άπό τον κ. Β. τρόπο. Εινε κι' αυτό ένα από τα σημεία που μάς χωρίζουν. Γι' αυτό ακριβώς κι' αν άκόμη το ήθελα, όμολογώ πως δεν θα μπορούσα να γράψω στο είδος του όποιου την πατρότητα διεκδικεί ο κ. Β.

Ο ίδιος

καθαρά θεατρικά. Το «έγώ» του Βεακή εινε ο «λόγος» και το ξαφνικό φανέρωμά του πίσω άπ' τις κουρτίνες της κάμαρας, χωρίς να το ξέρει ο θεατής, εινε τα «παρασκήνια» του θεάτρου. "Ετσι ακριβώς θα τόβλεπε κι' ο θεατής που θα καθόταν στην αίθουσα του θεάτρου. Μα ο «λόγος» εινε το βασικό μέσο για να πετυχαίνει κανείς καλλιτεχνικούς σκοπούς στο θέατρο. Στον κινηματογράφο αντί το «λόγο» έχουμε την «εικόνα». Για να πετύχουμε στον κινηματογράφο σκοπούς καλλιτεχνικούς π. χ. συγκίνηση, ένθουσιασμό, έκπληξη, γύπη, χαρά κλπ. στο θεατή και να τον συναρπάσουμε, έχουμε άλλα μέσα, διαφορετικά άπ' το «λόγο» και τα «παρασκήνια» του θεάτρου. "Ο κινηματογράφος έχει το «στήσιμο» ή «κόψιμο» το «μοντάζ».

Γιως θάπρεπε λοιπόν στην περίπτωση αυτή να θλέπουμε, κινηματογραφικά, τη σκηνή αυτή; Κατά τη γνώμη μας, να πως θα έπρεπε να τη θλέπαμε. Πρώτα, πρώτα, θα έπρεπε στο σεναριο (σενάριο με τη σημασία της κινηματογραφικής διασκευής του έργου κι' όχι του έργου γενικά) να χωριστεί ολόκληρη ή σκηνή αυτή σε δυο ή το πολύ τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος θα εινε την άρχη του διαλόγου μάνας και κόρης που θα εφθανε μέχρι ένα άρισμένο σημείο δένυσης των διαφορετικών άντιλημωών της πάνω στο ζήτημα της κόρης. "Επειτα ή σκηνή θα κοβόταν για να μη άλλη που δεν την είδαμε στη ταινία: ή σκηνή που ο Βεακής μπαίνει στον κήπο και σκαρφώνωει στο μπαλκόνι για να μη στο σπίτι. Αυτό το πράγμα πρέπει ο θεατής να το ξέρει' εκείνη που δε θα το ξέρει θάναι ή μητέρα (ίσως κι' ή κόρη). Κι' αυτό για να προετοιμασθ ή θεατής ψυχολογικά για την άποκάλυψη που σε λίγο θα γινεί. "Ετσι ο θεατής του κινηματογράφου άρχίζει να μαντεύει τα γεγονότα που θ' άκολουθήσουν κι' ή προσχή του δε θα συγκεντρωθ ή πια στο ν' άνακαλώμει ποιος εινε αυτός που φώναζε το «έγώ», μα σ' όλες τις βαθειές ψυχολογικές διακυμάνσεις της έννοχης γυναίκας πούθε ξαφνικά τον άντρα της μπροστά της εκεί που τον νόμει ίσως πεθαμένο. Κι' αυτό εινε ένα από τα μέσα που κάνουν τον κινηματογράφο να διαφέρει άπ' το θέατρο, και το θέατρο να ύστερεί τόσο πολύ άπ' τον κινηματογράφο σε μέσα.

"Αφού τελειώσει ή σκηνή αυτή με το Βεακή, θα πμει το δεύτερο μέρος της άρχικής σκηνής, μάνας και κόρης. Και προς το τέλος της σκηνής όταν ή μητέρα ρωτά την κόρη της «και ποιος θά μ' έμπεδίση;» τότε, σε μεγάλο πιά πλάνο, θα θλέπαμε τη μητέρα, που σ' ένα κρεστένιο έκφρασης του προσώπου θα μάς έδειχνε όλη την κατάπληξη που αισθάνεται θλέποντας τον άντρα της, που ο θεατής άκόμα δεν τον θλέπει μα τον μαντεύει, προετοιμαμένος άπ' τη σκηνή που μινεολάδησε. "Ετσι, άφου ο φακός, για λίγα δευτερόλεπτα μάς δείξει τη μάνα μοναχή και σε μεγάλο πλάνο, κατόπιν θα γυρνόσε στο Βεακή και δά ο Βεακής δε θάβλεπε εκείνο το φαναχτό εγώ, μα κάτι άλλο, π.χ. ναί, ναί, εγώ 'μαι, τί νόμισες πως πέθανα, ε;» κλπ. Ταξινωμώνας όπως άναφέραμε πάρα πάνω τις σκηνές μέσα στο σεναριο θα πετυχαίναμε ώστε ο θεατής και πριν άπ' όλα ο θηλυκός θεατής, να ζήσει μαζί με τη μητέρα όλη την κατάπληξη που αισθάνεται και τούτη ξανοθλέποντας έτσι άνεπάρτητα τον άντρα που πρόδωσε κι' έγκάτελεψε. Κι' έτσι θα συναρπάζωμε το θεατή μέσα στις πιο λεπτές και βαθειές ψυχολογικές μεταλλαγές που αισθάνεται αυτή τη στιγμή ή έννοχη γυναίκα. Με τις δυνατότητες και τα μέσα που έχει στη διάθεσή του ο κινηματογράφος, μπορεί να μάς μπάσει στις πιο λεπτές ψυχολογικές και διανοητικές (μάλιστα και διανοητικές) λειτουργίες της ανθρώπινης μηχανής. Να συναρπάσει το θεατή σε τέτοιο βαθμό που αυτός να παθαίνει και να χαίρεται, να λυπάται και να ένθουσιάζεται μαζί με τους ήρωες του έργου. Πετυχαίνονται αυτά, πετυχαίνουμε το τελικό σκοπό κάθε δραματικής τέχνης, ποναί ή «διά φόβου και έλαίου κάθαρσις» του θεατή.

"Ο χώρος δεν μάς πέρνει για να άναλύσουμε, μ' αυτό τον τρόπο, κι' άλλα σημεία του έργου. Γι' αυτό θα περιορισθώμε να θγάλλουμε ένα πολύ γενικό συμπέρασμα: "Ο κινηματογράφος μας, πάσχει άπ' η «παιδική του άρρωστια» μ' άλλα λόγια, μέχρι σήμερα ο κινηματογράφος μας εινε ούσιαστικά, θεατροκίνητο κινηματογράφο μ' ένο. Δηλαδή, μέχρι σήμερα δεν μπορούμε να θγάλλουμε άπ' το λαϊκό μας το βραχνά του θεάτρου και να πετύχουμε άπό πάνω μας τη θεατρική παράδοση. "Όταν το πετύχουμε αυτό, τότε θα κά-

"Αγαπητά «Καλλιτεχνικά Νέα».

Μιάν άπαρέγκλητη άρχη μου, που τη ρησα τούλάχιστον μέχρι σήμερα, ν' άποφύγω τις «άνοιχτές επιστολές» — τούτη εινε ή πρώτη ή ή δεύτερη — παραβάνω αυτή ή φορά, χάριν της «καλής γειτονίας» — μια καλή τύχη έφερε τον «άνηλις» πολύ κοντά με το δικό μου δημοσίευμα «Τέχνη και λαός» στο φύλλο σας του περασμένου Σαββάτου. Θάβλεπα να πώ λοιπόν πόσο εύτυχης είμαι γι' αυτή τη πη συνάντηση. Το διεβλιάρκι αυτό του κ. Κατηφόρη θάπρεπε ναχε βγη εδω κ' εκατό χρόνια, όπως λέγει ο ίδιος, έτσι και το δικό μου δημοσίευμα θάπρεπε ναχε ιδη το φως τότε τούλάχιστον που γράφτηκε, δηλαδή πρό βετίας. "Ηταν μια έπιση που τρομάζοντας μπροστά στα άκαλύπτα «κενά» που έχαιναν πάντοτε γύρω μας ζητούσα άπό παντού μια βοήθεια για να συνεχίσω μια προσπάθεια που μου είχα άρχισει τότε με την ατομική ένοσ άιχηματώσεως — ή ούττατη αυτή έπίσημανση των «κενών» άπό το φίλο κ. Βαρίκα μου θύμισε τα θαυτοχόαστα λόγια του κ. Τόμπρου σε μια συνέντευξη του που μβ ήθε έδωκε για μια καλλιτεχνική έπιθεώρηση, άν θυμώμαι καλά, «έβδουμάδα» ή κάτι τέτοιο: "Ο άγώνας στον όποιο βρίσκεται σε μας ο Τεχνητής μου εινε τότε ο κ. Τόμπρου, για να κάνει την παράδοσή του εινε έξαιρητικά σκληρός. Σ' ένα μίνα άρχίζω ένα έργο που χαρακτήριστικό που έπρεπε να γινη πρό έξαιτίας. Και την ώρα που το έχω τελειώσει μέσα μου έρχεται ένα άλλο που έπρεπε να γινη πρό 3 ετών. "Ετσι τα κενά που μένουν, τα κενά που πρέπει να πληρωθών εινε μεγάλα. Σ' αυτή τη δυσάρεστη θέση μάς έχει ρίξει ή άναρχία που έπικρατει κατά την τελευταία τριακονταετία, στην έκπαίδευση ή την ένμηροτητα μας». Αυτά λοιπόν τα «κενά» —παγίδες» άπαιτούν μεγάλη προσηχ ή. Γι' αυτό παρ' ότι θεωρώ πως ή άσση του δημοσιεύματός μου «Τέχνη και λαός» εινε άπλη και άσφαλής, προς άποφυγή ή κάθε παρεξηγήσεως άπό τους «μονόπλευρους», επανέρχομαι για να δηλώσω καθαρά πως αν ή ριζές της τέχνης μας πρέπει ναναί βαθειά ριγμένες μέσα στη γη μας, οι κλώνοι της αντίστοιχα πρέπει ναναί άπλωμένοι και τα φύλλα τους να θροσούν άπ' όλους τους άνέμους του συγχρονισμού. "Η άλήθεια που άναφέρο πως ο Σολωμός κι' ο Παπαδιαμάντης, προσπάθων να φέρων την τέχνη μας μέσα στους ένθικούς ρυθμούς και τις παραδόσεις του τόπου, έχει και την άλλη πλευρά, πόσο άγανισθηκαν κι' οι δυο για το συγχρονισμό της, για το άνεβασμά της σ' ένα επίπεδο ευρωπαϊκό: ο διμετώπος αυτός άγώνας τους άς σταθή κανόνες και ύπογραμμοί. Δεν μπορούμε να μινουμε άδιάφοροι ούτε προς το «χτές» ούτε προς το «αύριο» κι' αν έπικνεύομε να διαλέξωμε άναμεταξύ τους, άδιάστατα θα προτιμούσαμε το δεύτερο — δέν είμαστε μεις που θα άπλωναμε τόχηρί στα «άπολιθώματα». Μα εύτυχώς κατά μια θεία οικονομία όσοι έχουν «σήμα» έχουν μέσα τους και τα άλλα δυο. Κι' άφου άρχισαμε άς τελειώσουμε πάλι με τα λόγια του κ. Τόμπρου. «Σας ειλπα, έπαναλαβέναι, πως ο άγώνας σε μας έδδ εινε πολύ σκληρός, άδεν μπορούμε να θρεθώμε άνετα σε καμμία προχωρημένη γάση. Κάποιος πριν άπό μάς έχουν προηγήθη που είμαστε ύποχρεωμένοι όημο προς όημα να τους άκούσθωμε. Δεν μένει λοιπόν στους χενίτες μας παρ' ό,τι κάνουν, αν θέλουν να ύπολογισθ ή ειν ή ιστορία τούλάχιστον αυτού του τόπου, να το ζυγίζων με περισκέψη, παίρνοντας όλο το θάρος της κατηγορίας άρχιτεκτονικής της δίνει το χαρακτήρα των. Εδω ή καθυστερησις θα έχη την έννοια μιας στοχαστικής συνείδησης της πραγματικότητας. Μπορώ σήμερα να αίσθάνομαι μιάν οργάνωση άνώτερη, γωματή άπό πίστη, προς το γεωμετρικότερο και άπλούτερο σχήμα. Μπορώ να πιστεύω θαούτατα ότι ή γλυπτική της νέας άρχιτεκτονικής της δίνει χαρακτήρα ενός έπιπλου. "Η έλλειψη όμως σε μας, μιας σημαντικής εργασίας στη νέα αρχιτεκτονική, και το άνειδοποίητο του κοινού, ή έλλειψη μιας γενικής άτιμώσφαρας, φαντάζεσε πόσο άφήνει την τάση αυτή άνατιολόγητη». "Ελπίζω ή σημερινή μου έξήγηση που δίδεται σαν έπιμετρο στο προηγούμενο δημοσίευμά μου, να διεκρινήση έντελώς τη θέση μου άπάνου στο περιμάχητο αυτό ζήτημα.

Με άκρα τιμή

ΣΤΡΙΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

—•••••
 νουμε ένα όημα προς τα εμπρός και σιγά σιγά θα θρώμε τον κινηματογραφικό δρόμο για να δούμε έτσι και στον τόπο μας μια καλογυρισμένη ταινία.
 ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΛΟΦΤΗΣ